

ПОТРЕБА У САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

С. О. Микитюк, м. Харків

С. С. Микитюк, м. Харків

У тезах проаналізовано аспекти і вплив творчих здібностей на ефективність діяльності. Проведено теоретичний аналіз поглядів щодо механізмів розвитку творчих здібностей через удосконалення внутрішніх складових особистісного потенціалу.

Ключові слова: *ресурси особистості, особистісний потенціал, професійна та особистісна самореалізація, творчий потенціал, творча діяльність.*

The article analyses the aspects and impact of creative abilities on the efficiency of activities. The theoretical analysis of views on the mechanisms of development of creative abilities by upgrading the internal components of the personal potential has been carried out.

Key words: *personality resources, personal potential, realization of professional and personal potentials, creativity, creative activities.*

Серед численних факторів, що зумовлюють рівень матеріального та культурного життя у будь-якій країні, чільне місце посідає досягнутий нею творчий потенціал. Історичний досвід розвитку суспільства свідчить, що за наявності потужного творчого потенціалу, який визначається здатністю людей до творчої діяльності, високого рівня життя народу можуть домогтися навіть ті держави, які не відзначаються багатством природних ресурсів (наприклад, Японія).

Нині від творчого потенціалу нашої країни залежать близькі та віддалені перспективи її економічного та культурного розвитку. Максимальна реалізація творчого потенціалу суспільства в галузі політики, економіки, матеріального виробництва, управління, науки, техніки, літератури, мистецтва, освіти та інших сфер життя є запорукою виходу України з того кризового стану, в якому вона нині опинилася.

У загальній структурі творчої діяльності як системи можна виділити кілька основних підсистем: процес творчої діяльності; продукт творчої діяльності; особистість творця; середовище; умови, в яких проходить творчість.

У свою чергу, у кожній із названих підсистем можна також виокремити складові. Наприклад, процес діяльності має такі складники: постановка завдання, формування задуму, його реалізація. Середовище й умови являють собою фізичне оточення, колектив, стимулятори та бар'єри у творчій діяльності тощо. Розглянемо більш детально такий компонент – особистість творця, який характеризується здібностями, особливостями розуму, темпераментом, віком, характером, тобто певними індивідуально-психологічними властивостями, рівень розвитку яких і сприяє творчому процесу [5].

У своїх дослідженнях ми зробили спробу визначити ресурси особистості майбутніх учителів, розвиток яких сприяє професійній та особистісній самореалізації. На нашу думку, такими ресурсами є фізіологічний та психологічний ресурси, які є базовими в підготовці майбутніх учителів, через розвиток яких із урахуванням особливостей діяльності фахівців і відбувається становлення та вдосконалення (трудового) освітньо-професійного ресурсу особистості [4].

Ідею формування не тільки фізіологічного й психологічного ресурсу, яка спирається на холістичну методологію, запропонував А. Лоуен. В її основі лежить гармонійний розвиток усіх структурно-функціональних складових людини. Реалізація такого підходу може йти через психовалеологічне навчання, а саме розкриття потенціалів людини. Напрямок цього навчання можуть бути символічно представлені у вигляді квітки, сім пелюстків якої формують візерунок взаємозалежних потенціалів, що відбивають різні аспекти душевного, тілесного і соціального здоров'я людини. Мета навчання – максимальне розкриття складових пелюстків «Квітки потенціалів» [2]:

1. Потенціал розуму (інтелектуальний аспект здоров'я) – здатність людини розвивати інтелект і вміння ним користуватися.

2. Потенціал волі (особистісний аспект здоров'я) – здатність людини до самоактуалізації; вміння ставити мету і досягати її, вибираючи адекватні засоби.

3. Потенціал почуттів (емоційний аспект здоров'я) – здатність людини конгруентно виражати свої почуття; розуміння і прийняття почуттів інших без оцінювання.

4. Потенціал тіла (фізичний аспект здоров'я) – здатність людини розвивати фізичну складову свого здоров'я; усвідомлення власної тілесності як властивості особистості.

5. Суспільний потенціал (соціальний аспект здоров'я) – здатність людини оптимально адаптуватися до соціальних умов; прагнення постійно підвищувати

рівень комунікативної компетентності, розвивати почуття приналежності до всього людства.

6. Креативний потенціал (творчий аспект здоров'я) – здатність людини до творчої активності, творчого самовираження, виходячи за межі своїх переконань.

7. Духовний потенціал (моральний аспект здоров'я) – здатність людини розвивати вищі психічні аспекти: альтруїзм, мудрість, інтуїцію тощо.

Розглядаючи структуру діяльної основи творчого потенціалу людини та ієрархічну класифікацію потенціалів (О. Чаплигін, В. Марков, Ю. Синягін), визначають основні підструктури, які реалізують механізм активності людини взагалі, та у здійсненні творчості: біологічний потенціал О. Чаплигін визначає як «тіло»; психологічний потенціал індивіда – реалізується в межах психічної діяльності; особистісний потенціал – який формується на базі психічного потенціалу, але від нього відрізняється своєю структурою, а також величиною. Різновидом особистісного потенціалу виступає інтелектуально-інформаційний потенціал (свідомість) та побуджувально-мотиваційний потенціал, особистісно-професійний потенціал, який спрямований на реалізацію особистості в межах обраної нею професії. Дослідник вважає, що «разом вони і складають діяльну основу творчого потенціалу людини. Але як такі, у процесі творчості вони наповнюються специфічним змістом, реалізуються у певних формах» [6, с. 45].

Дж. Гілфорд і Е. Торренс, досліджуючи креативність, з'ясували взаємозв'язок інтелекту та креативності, розуміючи під креативністю насамперед здатність до дивергентного мислення. Учені дійшли висновку про позитивну кореляцію між рівнями IQ та креативності.

Дійсно, людина може бути інтелектуалом і не бути креативом, і навпаки. Так, С. Левінсон-Лессінг розрізняв творчо малопродуктивних учених-ерудитів, називаючи їх «ходячими бібліотеками», і творчо продуктивних учених, котрі не обтяжені надлишком оперативних знань, але мають розвинену фантазію та блискуче реагують на різні виклики [5].

В. Моляко, визначив творчий потенціал як інтегративну властивість особистості, що характеризує міру можливостей здійснювати творчу діяльність, готовність та здатність до творчої самореалізації та саморозвитку [4].

В. Лихвар зазначає, що рушійною силою і ядром творчого потенціалу є внутрішні фактори особистості. Саме вони є важливими чинниками саморозвитку людини, самореалізації, самодіяльності, вільних дій і вчинків [1].

К. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мей у творчості вбачали процес створення або відкриття нового як глибинну потребу людини в самореалізації.

Отже, одним зі шляхів підготовки майбутнього спеціаліста та розвитку його креативності є сприяння у вдосконаленні знань і вмінь самопізнання, а також особистісній та професійній самореалізації. Тому що самореалізація пов'язується із саморозвитком і самосвідомістю людини, тобто визначається як свідома, цілеспрямована матеріально-практична, соціальна й духовна діяльність особи, спрямована на реалізацію власних сил, здібностей, обдарувань, можливостей, які впливають і на творчі здібності.

Список використаних джерел

1. Лихвар В. Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / В. Д. Лихвар. – Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2003. – 24 с.
2. Лоуэн А. Психология тела. (Телесноориентированный биоэнергетический психоанализ) : пер. С. В. Коледа / А. Лоуэн. – М. : Изд-во «Независимая ассоциация психологов-практиков», 1997. – 200 с.
3. Микитюк С. О. Ресурсний підхід до професійної підготовки майбутнього вчителя : монографія / С. О. Микитюк. – Х. : Монограф, 2012. – 342 с.
4. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Обдарована дитина / В.О. Моляко. – 2004. – № 6. – С. 2-9.
4. Туриніна О. Л. Психологія творчості : навч. посіб. / О. Л. Туриніна. – К. : МАУП, 2007. – 160 с.
5. Чаплигін О. К. Творчий потенціал людини: від становлення до реалізації / соціально-філософський аналіз : [монографія] / О. К. Чаплигін. – Х. : Основа, 1999. – 277 с.